

DIAK

Anna Forsberg
Teija Kankaanranta

Anne Karlsson
Sosionomi (AMK)
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Opinnäytetyö, 2025

Lapsen hyvinvointia mittaava Askelmittari

**Menetelmäyöskentelyn väline lastensuojelun sijais-
huoltoon**

TIIVISTELMÄ

Anna Forsberg, Teija Kankaanranta, Anne Karlsson
Lapsen hyvinvointia mittaava Askelmittari - Menetelmätyöskentelyn väline lastensuojelun sijaishuoltoon
Kehittämispainotteinen opinnäytetyö
32 sivua, 1 liite
Kevät 2025
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosionomi AMK

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää menetelmätyöskentelyn väline lastensuojelun erityistason sijaishuoltoyksikköön. Tavoitteena oli kehittää lapsen hyvinvointia mittaava työmenetelmä, jonka avulla mitataan lapsen kokemaa sen hetki- sen hyvinvoinnin tasoa. Menetelmän avulla tuodaan esille lapsen omaa ääntä ja lapsen kokemusta hänen hyvinvoinnistaan. Menetelmän avulla tuetaan lapsen ja hänen omaohjaajansa välistä vuorovaikutussuhdetta. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys käsittelee lapsen hyvinvointia ja sen tukemista sijaishuollossa.

Yhteistyötahona toimi lastensuojelun erityistason sijaishuoltoyksikkö Mankalankoti. Kehittämistyössä käytettiin konstruktivistista mallia. Kehittämistyötä tehtiin yhdessä Mankalakovien työntekijöiden kanssa reflektoiden jokaisessa työvaiheessa. Mankalakovien työntekijät testasivat käytännössä Askelmittariin tulevia kysymyksiä lasten kanssa. Työntekijöiltä saadun palautteen perusteella valikoituivat Askelmittarin lopulliset kysymykset.

Kehittämistoiminnan tuotoksena syntyi menetelmätyöskentelyn välineenä käytettävä Askelmittari. Askelmittari on lomake, jossa on aina samat lapsen hyvinvointia mittaavat kysymykset. Sen täyttävät sekä lapsi että hänen omaohjaajansa, jolloin saadaan molempien näkökulma koskien lapsen hyvinvointia. Askelmittarilla voidaan seurata lapsen hyvinvoinnin askelia usealla eri osa-alueella. Askelmittarin avulla voidaan seurata lapsen hyvinvointia pidemmällä aikavälillä, ja sen tuottamaa tietoa voidaan hyödyntää lapsen kanssa tehtävässä työskentelyssä. Askelmittari on suunniteltu helppokäyttöiseksi ja Askelmittarin kysymykset ovat lapselle helposti ymmärrettäviä.

Mankalakovien työntekijöiltä saadun palautteen mukaan Askelmittari toi konkreettista sisältöä ja tukea omaohjaajatyöskentelyyn. Askelmittari otettiin Mankalakovissa heti käyttöön. Askelmittarin tuottaman tiedon avulla voidaan Mankalakovissa jatkossa seurata lapsen hyvinvoinnin kehittymistä sekä lapsen hoidon vaikuttavuutta.

Asiasanat: lastensuojelu, sijaishuolto, lapsen hyvinvointi, menetelmätyöskentely

ABSTRACT

Anna Forsberg, Teija Kankaanranta, Anne Karlsson

The welfare of a child measured with Askelmittari – A methodical work tool for foster care

32 pages, 1 appendix

Spring 2025

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor of social services

The purpose of thesis was to develop an instrument of methodological work for a foster care unit of advanced level of child protection. The aim was to develop a working method which measures the welfare of a child, and by this working method the child's experienced current level of welfare is measured. By the method the own voice of the child is brought forward as well as the child's experience of his welfare. By the method the interaction relationship between the child and his own instructor is supported. The theoretical frame of reference of thesis deals with the welfare of a child, supporting him in foster care.

The cooperative partner was a special level child protection foster care unit Mankalakoti. In developing work the constructive model was used. The developing work was made together with employees of Mankalakoti by reflecting on every work phase. The employees of Mankalakoti tested in practice the upcoming questions to Askelmittari with the children. On the basis of the feedback, received from the employees, the final questions of Askelmittari were selected.

Throughout, development activities came into existence for Askelmittari, which is used as an instrument of methodical work. Pedometer is a form in which there are always the same questions, which measure the welfare of a child. It is supposed to be filled in by both the child and his own instructor, in which case we get the point of view of both parties regarding the welfare of the child. By Askelmittari we can study the welfare steps of the child in many different sub-areas. By Askelmittari one can follow the welfare of the child for a longer period, and the produced knowledge can be exploited when working on tasks with the child. Askelmittari is designed to be easy to use and the questions of Askelmittari are easily understandable for the child.

According to feedback received from the employees of Mankalakoti, Askelmittari brought out concrete contents and support to the designated instructor working on it. Askelmittari was put into service at once in Mankalakoti. With the knowledge that Askelmittari produces, we can, in the future, follow in Mankalakoti the development of the welfare of the child and the effectiveness of the care of the child.

Keywords: child protection, foster care, welfare of the child, methodical work

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLTO	6
2.1 Sijaishuolto.....	6
2.2 Erityistason sijaishuollon yksikkö	7
2.3 Lapselle tehtävät suunnitelmat sijaishuollossa.....	8
3 LAPSEN HYVINVOINTI SIJAISHUOLLOSSA	9
3.1 Lapsen hyvinvoinnin määritelmiä	9
3.2 Lapsen psyykinen hyvinvointi	11
3.3 Lapsen fyysinen hyvinvointi	12
3.4 Lapsen sosiaalinen hyvinvointi.....	13
4 LAPSEN HYVINVOINNIN TUKEMINEN SIJAISHUOLLOSSA	14
4.1 Lapsen hyvinvointia tukevat keskeiset tekijät.....	14
4.2 Lapsen äänen kuuleminen ja lapsen osallisuus	15
4.3 Lapsen kunnioittava ja arvostava kohtaaminen	17
4.4 Asiakaslähtöisyys sijaishuollossa.....	18
5 TYÖELÄMÄKUMPPANI JA OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	19
5.1 Työelämäkumppani.....	19
5.2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	20
6 KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI	20
6.1 Kehittämistyön menetelmä ja toimintaympäristö	20
6.2 Kehittämistyön ideointi ja suunnittelu	21
6.3 Askelmittarin toteutus ja arviointi.....	22
6.4 Askelmittarin käyttö	24
6.5 Askelmittarin tuottama tieto hyvinvoinnista	25
6.6 Askelmittarin jatkokehittäminen.....	25
7 POHDINTA	26
7.1 Johtopäätökset.....	26
7.2 Eettisyys ja luotettavuus.....	27

7.3 Ammatillinen kasvu	28
LÄHTEET	29
LIITE 1. Askelmittari	33

1 JOHDANTO

Lapsen hyvinvoinnin määrittely on aina sidoksissa siihen aikaan, jota elämme, sekä yhteiskuntamme arvoihin ja sen hetkiseen käsitykseen lapsuudesta. Käsitteet lasten hyvinvoinnin kannalta keskeisistä asioista vaihtelevat eri aikoina ja eri kulttuureissa. (Laakso, 2019, s. 17.) Lapsen oikeudesta hyvinvointiin määrätään YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa (Yleissopimus lapsen oikeuksista, 1989). Myös useat eri lait säätelevät lasten hyvinvoinnista: lastensuojelulaissa määritellään vastuu lapsen hyvinvoinnista vanhemmille ja viranomaisille, ja lapsen tasapainoisesta kehityksestä ja hyvinvoinnista säädetään laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (L 417/2007, 2. §; L 361/1983, 1. §).

Lastensuojelulain mukaan lastensuojelun sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai lain 83 §:ssä tarkoitetulla väliaikais määräyksellä sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella (L 417/2007, 49. §). Lapsen sijoittaneen hyvinvointialueen vastuulla on lapsen hyvinvoinnin seuraaminen. Sijoitettujen lasten hyvinvointi on myös yhteiskunnan velvoite heidän erityisen asemansa vuoksi. Sen vuoksi tarvitaan seuranta- ja tutkimustietoa sijoitettujen lasten hyvinvoinnista, mutta edelleen puuttuu kattava tieto sekä jatkuva, systemaattinen tiedonkeruu hyvinvoinnin osalta. Sijoitettujen lasten hyvinvoinnista tarvitaankin tietoa, ja hyvinvoinnin seurantaan tulisi luoda pysyviä menetelmiä. (Eriksson & Korhonen, 2022, s. 13–14, 21.)

Kehittämispainotteisen opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää menetelmätyökentelyn väline lastensuojelun erityistason sijaishuoltoyksikköön. Tavoitteena oli kehittää lapsen hyvinvointia mittaava työmenetelmä, jonka avulla mitataan lapsen kokemaa sen hetkisen hyvinvoinnin tasoa. Menetelmän avulla tuodaan esille lapsen omaa ääntä ja lapsen kokemusta hänen hyvinvoinnistaan. Kehittämistyön tuotoksena syntyi menetelmä, josta käytämme jatkossa työssämme nimeä Askelmittari. Askelmittari on pdf-muotoinen lomake, joka tulostetaan ja täytetään käsin, ja siinä on aina samat lapsen hyvinvointia mittaavat kysymykset. Sen täyttävät sekä lapsi että hänen omaohjaajansa, jolloin saadaan molempien näkökulma koskien lapsen hyvinvointia. Tavoitteena on, että Askelmittarin täyttäminen

omaohjaajan ja lapsen välisessä luottamuksellisessa vuorovaikutussuhteessa antaa mahdollisimman totuudenmukaista ja ajankohtaista tietoa lapsen hyvinvoinnista. Askelmittarin avulla voidaan seurata lapsen hyvinvoinnin askelia usealla eri osa-alueella. Askelmittarin tuottama tieto lapsen hyvinvoinnista tukee myös lapsen ja omaohjaajan välistä työskentelyä sekä lapsen kanssa tehtävää tavoitteellista työskentelyä.

Opinnäytetyössä käsittelemme lapsen hyvinvointiin vaikuttavia keskeisiä tekijöitä sekä lapsen fyysistä, psyykkistä että sosiaalista hyvinvointia sijaishuollossa. Tietoperustassa käsitellään myös lapsen hyvinvoinnin tukemista sijaishuollossa. Askelmittarin kehittämisessä käytimme konstruktivistista menetelmää, jonka perusajatuksena toimii yhdessä tekeminen, jatkuva reflektio, menetelmäosaaminen ja vuorovaikutus (Salonen ym., 2017, s. 52–54). Kehittämistyötä teimme yhdessä yhteistyökumppanimme, lastensuojelun erityistason sijaishuoltoyksikön Mankalakodin työntekijöiden kanssa, ja he osallistuivat kehittämistyön prosessiin antamalla palautetta Askelmittarista sen suunnittelu- ja toteutusvaiheessa. Työntekijät myös kävivät läpi kysymyksiä Mankalakodissa asuvien lasten kanssa. Askelmittari tulee osaksi Mankalakodin omaohjaajatyöskentelyä, ja sen tuottamaa tietoa voidaan käyttää lapsen hoidon suunnittelussa ja arvioinnissa.

2 LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLTO

2.1 Sijaishuolto

Lastensuojelulain mukaan lastensuojelun sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai lain 83 §:ssä tarkoitettulla väliaikais määräyksellä sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella, ja se voidaan järjestää joko perhehoitona, laitoshuoltona tai muulla tavalla (L 417/2007, 49. §). Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle myös avohuollon tukitoimena tai jälkihuoltona, mutta sijaishuoltoon voidaan sijoittaa vain johtavan sosiaalihuollon viranhaltijan määräyksellä kiireellisenä sijoituksena tai huostaanotona. Tahdonvastaisissa huostaanotoissa sijoittamisen sijaishuoltoon määrää hallinto-oikeus. (Sijaishuolto, 2024; Rätty, 2023, s. 582.) Vuoden 2023 tilaston mukaan Suomessa oli huostassa 9544 lasta, joista 54 % oli perhehoidossa, ammatillisessa perhehoidossa 7 % ja lastensuojelulaitoksissa 36 % kaikista huostaanotetuista lapsista. Sijoituspaikan valinta riippuu pitkälti lapsen iästä, sillä alle 6-vuotiaista lähes kaikki oli sijoitettu perhehoitoon, kun taas yli puolet 16–17 vuotiaista lapsista oli sijoitettuna lastensuojelulaitokseen. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2024, s. 8.)

Lapsen sijoituksella sijaishuoltoon turvataan lapsen hoito, kasvu ja kehitys. Sijoitus sijaishuoltoon voidaan tehdä, jos katsotaan, ettei lapsi ole turvassa kotonaan tai turvassa itseltään, eikä tilanteeseen voida vaikuttaa muilla keinoilla. Kiireellinen sijoitus voidaan tehdä silloin, jos lapsi on välittömässä vaarassa, vaikka lapsi tai vanhemmat vastustaisivat sijoitusta. Huostaanoton keskeinen edellytys taas on, että kasvuolosuhteet ovat vakavasti vaarantuneet, joko lapsen oman toiminnan tai kasvuympäristön vuoksi. Huostaanottoon ryhdyttäessä ongelmat lapsen elämässä ovat jo vakavia ja pitkäkestoisia sekä hoidossa ja huolenpidossa on vakavia puutteita. Huostaanotto voi olla joko vapaaehtoista tai tahdonvastaista. (Lastensuojelun keskusliitto, i.a.-a; Rätty, 2023, s. 438–440.) Lastensuojelulaissa painotetaan lapsen edun huomioonottamista sekä korostetaan lapsen oikeutta osallistumiseen ja erityiseen suojeluun (Rätty, 2023, s. 2). Lastensuojelulasiakkuiden yleisimmät syyt ovat vanhempien tai lapsen päihteidenkäyttö, perheessä

tapahtuva väkivalta sekä lapsen tai vanhempien mielenterveysongelmat (Sosi-aali- ja terveysministeriö, 2016).

Lapselle tulee valita sijaishuoltopaikka, joka vastaa parhaiten hänen tarpeisiinsa, ensisijainen sijoitusmuoto on perhehoito. Sijoituspaikkaa valitessa tulee kartoittaa lapsen yksilölliset tarpeet ja sijoitukseen johtaneet syyt. Sijoitusta tehtäessä täytyy varmistaa, että tuleva sijoituspaikka pystyy vastaamaan lapsen tarpeisiin. Sijoituspaikkaa valitessa tulee myös miettiä lapsen ikää ja kehitystasoa, läheisverkostoa ja sen sijaintia, lapsen terveydentilaa, lapsen mahdollisten sijoitettavien sisarusten sijoituspaikkaa, lapsen elinympäristöä kuten koulua ja harrastuksia sekä hänen kieltään, kulttuuriaan ja uskontoaan. (Sijaishuoltopaikan valinta, 2024; Rätty, 2023, s. 13–16.) Lastensuojelulain mukaan, mikäli lasta ei voida sijoittaa hänen etunsa mukaisesti joko perhehoitoon tai muualle, tulee lapsi sijoittaa laitoshoitoon. Lastensuojelulaitoksia ovat lastenkodit, koulukodit sekä muut näihin rinnastettavissa olevat lastensuojelulaitokset. (L 417/2007, 50., 57. §.)

Sijaishuollolla on vaativa tehtävä järjestää ympärivuorokautista hoitoa sijoitetuille ja huostaanotetuille lapsille. Kodin ulkopuolelle sijoittaminen on huomattava lapsen ja perheen yksityisyyteen kajoava toimenpide, ja se perustuu aina lastensuojelulakiin. Sijaishuollon tarkoituksena on toimia korvaavana kasvatus- ja hoitopaikkana lapselle silloin, kun kodin olosuhteet eivät siihen riitä. Sijaishuollon ajatellaan olevan lähtökohtaisesti väliaikaista ja työtä tehdään siten, että lapsi voisi palata takaisin kotiin. Lastensuojelulaitoksissa tehtävässä laitoshoidossa sijaishuollon ammattilaiset vastaavat lapsen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista laadukkaasti ja yksilöllisesti, huomioiden lapsen perus- ja erityistarpeet. (Hoikkala & Lavikainen, 2015, s. 7.)

2.2 Erityistason sijaishuollon yksikkö

Erityistason lastensuojeluyksiköt on suunnattu vakavasti oireileville lapsille. Lapset voivat oireilla aggressiivisella käytöksellä, päihteidenkäytöllä, vakavilla rikoksilla tai muutoin psyykkisesti voimakkaasti. Lapsilla voi olla vaikeuksia asettua rajoihin ja hoitoon. Siksi erityisyksiköissä henkilöstömitoitus on suurempi ja

henkilökunnalta edellytetään spesifimpää kouluttautumista erikoistumisalueeseen. Kuitenkaan aina sijoituksen alussa ei ole tiedossa lapsen tarvitsemat erityiset tarpeet tai ne voivat muuttua sijoituksen edetessä. Tällöin voidaan joutua miettimään uudelleen lapsen edun mukaista sijaishuoltopaikkaa. Yksityisten palveluntarjoajien kilpailutuksissa määritellään henkilökunnan mitoitus, vaadittava erityisosaaminen ja mahdollisuus erityispalveluihin. (Hoikkala & Lavikainen, 2015, s.19–24; Rätty, 2023, s. 593–597.)

Opinnäytetyömme yhteistyökumppani Mankalakoti on erikoistunut psyykkisesti oireilevien lasten hoitoon. Psyykinen oirehdinta voi näkyä esimerkiksi ahdistuksena, mielenterveysongelmina, itsetuhoisuutena tai päihteidenkäyttönä. Psykkistä voimaa pyritään tukemaan arjen struktuurien, vakauttamisen, mielekkään tekemisen, suhdetyöskentelyn ja keskustelujen kautta. Mankalakodissa henkilöstöllä on vahva psykiatrinen osaaminen ja myös neuropsykiatrista osaamista. Lisäksi Mankalakodissa on tarjolla perhetyötä ja perheterapiaa. (Mankalakoti, i.a.)

2.3 Lapselle tehtävät suunnitelmat sijaishuollossa

Lastensuojelulaissa määritetään, että lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle tulee laatia asiakassuunnitelma. Asiakassuunnitelmaan tulee kirjata ne olosuhteet ja asiat, joihin pyritään lapsen elämässä vaikuttamaan, sekä tuen tarve, palvelut ja tukitoimet, joilla määränpäähän pyritään pääsemään. Asiakassuunnitelmaan on myös kirjattava mahdolliset eriävät näkemykset tuen tarpeesta ja palveluiden järjestämisestä. (L 417/2007, 30. §.) Asiakassuunnitelma tehdään yhdessä lapsen, tämän perheen, sosiaalityöntekijän sekä mahdollisesti lapsen hoidosta ja kasvatuksesta huolehtivan tahon kanssa. Suunnitelmassa tarkastellaan lapsen tilannetta useasta näkökulmasta ja tavoitteita sekä keinoja tavoitteisiin pääsemiseksi pohditaan yhdessä. Asiakassuunnitelma on palvelulupaus, josta tulee ilmi ne asiat, joihin asiakkuudella pyritään vaikuttamaan. Asiakassuunnitelma ohjaa työskentelyä sekä toimii dokumentoinnin välineenä. (Lastensuojelun asiakassuunnitelma, 2024; Rätty, 2023, s. 294–295.) Lastensuojelulain mukaan sijaishuollossa olevan lapsen asiakassuunnitelmaa tulee täydentää myös erillisellä hoito- ja kasvatussuunnitelmalla. Hoito- ja kasvatussuunnitelmassa

havainnollistetaan asiakassuunnitelmassa sovitut tavoitteet ja kuvataan yksityiskohtaisesti, kuinka lapsen tarpeisiin vastataan turvaten lapsen hyvä kohtelu. (L 417/2007, 30 a. §; Rätty, 2023, s. 307–309.)

Osana omavalvontasuunnitelmaa tulee lastensuojelulaitoksissa laatia lastensuojelulain mukainen hyvää kohtelua koskeva suunnitelma. Suunnitelma tehdään yhdessä sijaishuolto paikan henkilöstön sekä sijoitettujen lasten kesken. Suunnitelmassa tulee käydä ilmi toimenpiteet lapsen ikätasoisien itsemääräämisoikeuden vahvistamiseksi, tukemiseksi sekä ylläpitämiseksi sekä lisäksi hyvän hoidon, kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon menettelytavat. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan, miten ja millaisia rajoituksia sijaishuollossa voidaan käyttää ja kuinka yksikössä huolehditaan sekä lasten että yksikössä työskentelevien turvallisuudesta rajoitusten yhteydessä. Suunnitelmassa tulee myös olla kirjattuna yleiset toimintatavat rajoitusten jälkeen sekä se, kuinka lapsille kerrotaan heidän muutoksenhaku- ja kantelumahdollisuuksistaan. Valmis suunnitelma tulee käydä sijaishuolto paikassa yhdessä läpi ja suunnitelma tulee yksikössä sijoittaa kaikkien nähtäville. (L 417/2007, 61 b. §.)

3 LAPSEN HYVINVOINTI SIJAISHUOLLOSSA

3.1 Lapsen hyvinvoinnin määritelmiä

Lapsen oikeudesta hyvinvointiin määrätään YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa (Yleissopimus lapsen oikeuksista, 1989). Lapsen oikeuksien toteutumisesta, lapsen hyvinvoinnista sekä turvallisesta kasvuympäristöstä tulee ensisijaisesti vastata lapsen vanhemmat ja huoltajat. Mikäli näin ei toteudu, tulee lapsen hyvinvoinnista huolehtimisesta kodin ulkopuolisten aikuisten tehtävä, viime kädessä viranomaisten. (Saastamoinen, 2016, s. 2.) Myös lastensuojelulain mukaan vastuu lapsen hyvinvoinnista on ensisijaisesti vanhemmilla, joita lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava ja tarvittaessa ohjattava

lapsi tai perhe lastensuojeluun. Lastensuojelun on tuettava lasten kasvatuksesta vastaavia tahoja lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa tai tarvittaessa sijoitettava lapsi kodin ulkopuolelle. (L 417/2007, 2. §; Rätty, 2023, s. 2–4.) Myös Suomen perustuslaki määrää julkisen vallan tuesta lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksiin turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu (L 731/1999, 19. §). Lapsen tasapainoisesta kehityksestä ja hyvinvoinnista säädetään myös laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, jonka mukaan lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatusta, läheiset ihmissuhteet, tarpeellinen valvonta ja huolenpito, turvallinen kasvuympäristö sekä hänen toiveidensa mukainen koulutus (L 361/1983, 1. §; Rätty, 2023, s. 17–18).

Hyvinvoinnin voi käsittää monin eri tavoin: se voi olla tyytyväisyyttä, onnellisuutta, ihmisenä kehittymistä ja vaikuttamista. Positiivisuus, sitoutuminen, ihmissuhteet, tarkoituksellisuus ja saavutukset ovat kaikki mitattavia asioita, mutta mikään niistä ei yksistään määritä hyvinvointia. Hyvinvointia voidaan tarkastella kahdesta eri lähtökohdasta. Objektivistista hyvinvointia mitattaessa mitataan todellisia asioita, kuten koulutustietoja tai teiniraskauksien määrää. Toinen lähestymistapa tarkastelee ihmisen omaa tunnetta ja näkemystä heidän omasta elämästään, ja tätä kutsutaan subjektiiviseksi hyvinvoinniksi. Subjektiivinen hyvinvointi nähdään lisääntyvissä määrin tärkeänä välineenä ymmärtää ihmiselle tärkeitä asioista ja elämänlaatua tukevista asioista. (Wood & Selwyn, 2017, s. 21.)

Subjektiivisella hyvinvoinnin kokemuksella lapsi voi muodostaa oman arvionsa siitä, miten hänen elämänsä sujuu. Subjektiivisen hyvinvoinnin kokemuksella voidaan tutkia sellaisia asioita, joita ei objektiivisella tarkastelulla pystytä, kuten esimerkiksi ihmissuhteita. (Wood & Selwyn, 2017, s. 21.) Sijoitetuilla lapsilla ihmissuhteiden merkitys korostuu, kun sijoituksen myötä heidän koko asuin- ja elinympäristönsä muuttuu, jolloin esimerkiksi vanhoja ystäviä voi tavata enää harvoin. Sijoitetun lapsen ihmissuhteita tuleekin tukea ja ne pitää turvata ylläpitäen vanhoja suhteita ja edesauttamalla uusien luomista. (Ikonen ym., 2020, s. 37; Rätty, 2023, s. 17.)

Hyvinvoinnin ylläpitämisessä avainasemassa ovat henkilön omat voimavarat, kuten itsetunto ja optimismi, mutta tutkimusten mukaan lapset, joilla on

traumaattisia kokemuksia, eivät pysty yhtä lailla hyödyntämään voimavarojaan ja heidän hyvinvointinsa onkin riippuvainen ulkoisista tekijöistä. Tällöin korostuu lasta tukevien palveluiden rooli hyvinvoinnin ylläpitäjänä. (Wood & Selwyn, 2017, s. 22.) Sijaishuollon tehtävänä on tarjota lapselle turvallinen kasvuympäristö, mikä on erityisen tärkeää, sillä sijoitettujen lasten taustassa on usein paljon turvattomuutta. Sijoitettujen lasten osallisuus ja toimijuus ovat myös tärkeitä tekijöitä lasten hyvinvoinnissa. (Ikonen ym., 2020, s. 36.) Sijaishuollossa asuvien huostaanotettujen lasten oma näkemys heidän hyvinvoinnistaan on tärkeää myös yhteiskuntapoliittisesti, sillä näiden kokemusten perusteella voidaan arvioida, onnistuuko yhteiskuntamme huolehtimaan heikoimmassa asemassa olevista lapsista (Laakso, 2019, s. 13). Lasten hyvinvointia myös usein määritellään aikuisten näkökulmasta, ei lasten, jolloin on tärkeää nostaa lasten omat kokemukset keskiöön (Wood & Selwyn, 2017, s. 21; Laakso, 2019, s. 17).

3.2 Lapsen psyykkinen hyvinvointi

Lapsen psyykkisen hyvinvoinnin perustana ovat turvalliset ihmissuhteet ja kasvuympäristö, joihin lukeutuu vanhempien huolenpito, kuulluksi tuleminen ja lapsen tunnetarpeisiin vastaaminen (Mieli, 2024). Lapsen positiivinen psyykkinen hyvinvointi toimii perustana lapsen oppimiselle, kehitykselle ja yleisesti yhteiskuntaan sulautumiselle. Lapsen psyykkinen kehittyminen on yksilöllistä ja siihen vaikuttavat lapsen omat ominaisuudet sekä elinympäristössä tapahtuva myötävaikutus. Lapsen psyykkiseen hyvinvointiin vaikuttavat lasta suojaavat tekijät ja uhkaavat eli riskitekijät. Suojaavia- ja riskitekijöitä on useita ja ne voidaan jakaa lapseen itseensä, lähiympäristöön ja laajempaan yhteiskunnalliseen rakenteeseen. Lapsen psyykkistä hyvinvointia uhkaavia riskitekijöitä ovat erilaiset oppimisen häiriöt, vanhempien tai läheisten mielenterveysongelmat, kiusaamisen kokemukset, lapsen haastava temperamentti, laiminlyönnit huolenpidossa, väkivaltatilanteet ja kokemukset sekä äkilliset traumaattiset tapahtumat lapsen elämässä. (Anttila ym., 2016, s. 11.)

Tutkimuksen mukaan sijoitetuilla lapsilla 61,9 % oli diagnosoitu jokin psyykkinen tai neurokehityksellinen häiriö, kun taas kotona asuvilla lapsilla tuo luku oli 18 %.

Yleisimmät diagnosoidut häiriöt sijoitetuilla lapsilla olivat masennus- ja ahdistuneisuushäiriöt, neurokehitykselliset häiriöt sekä käytöshäiriöt. (Kääriälä ym., 2021, s. 1789.) Myös kouluterveyskyselyn mukaan sijoitettujen lasten psyykkisessä hyvinvoinnissa on eroja verrattuna kotona asuviin lapsiin. Hyvinvoinnin erot ilmenevät kohtalaisena tai vaikeana ahdistuneisuutena. Vuoteen 2017 verrattuna ahdistuneisuusoireilu ei ole muuttunut. (Ikonen ym., 2020, s. 18–19.)

Lapsen positiivista psyykkistä hyvinvointia tukee turvallinen kiintymyssuhde aikuiseen, tasainen ja strukturoitu arki, jossa lapsi saa onnistumisen kokemuksia sekä ikätasoinen osallisuus, jossa voi jakaa iloa ja onnellisuutta muiden kanssa. Lapsen hyvät tunne- ja vuorovaikutustaidot tukevat psyykkistä hyvinvointia ja toimivat tulevaisuudessa resurssina elämän eri haasteissa. (Anttila ym., 2016, s. 11.) Sijaishuollossa lapsen psyykkistä hyvinvointia tukee myös se, että lapsi kokee olonsa turvalliseksi ja että häntä ymmärretään (Laakso, 2019, s. 55).

3.3 Lapsen fyysinen hyvinvointi

Fyysinen terveys koostuu perimästä, sikiöaikaisesta kehityksestä, elinympäristöstä ja elintavoista. Liikunta, ravitsemus ja uni ovat keskeisiä fyysisen terveyden ylläpitäjiä. (Metsäniemi, 2024.) Lastensuojelulain mukaan sijaishuoltoon sijoittamisen yhteydessä lapsen terveydentila on tutkittava, ellei terveydentilaa ole ollut mahdollista tutkia aikaisemmin tai siitä ei ole muusta syystä käytettävissä riittäviä tietoja lapsen hoidon järjestämiseksi sijaishuollon aikana (L 417/2007, 51. §). YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen artiklan 31 & 34 mukaan lapsella on oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan sekä lasta on suojeltava kaikelta hyväksikäytöltä (Yleissopimus lapsen oikeuksista, 1989).

Kouluterveyskyselyssä suurin osa sijaishuollossa asuvista lapsista voi hyvin ja on tyytyväisiä elämäänsä sekä arkiryhtiinsä. Kuitenkin osan hyvinvointia varjostavat useat eri tekijät, kuten sairastelu, ahdistuneisuus, kiusaaminen ja sosiaalisten tilanteiden pelko. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2023.) Sijoitetuilla lapsilla todetaan useammin terveysongelmia verrattuna sijoittamattomiin

ikätovereihinsa. Merkittävä osa sijoitetuista lapsista koki myös nukahtamisvaikeuksia, vaikkei se näkynytäkään unen määrässä. (Ikonen ym., 2020, s.18–19.)

Turvallisuuteen ja väkivaltaan liittyvät aiheet ja kysymykset ovat tärkeässä osassa, kun puhutaan lastensuojelulaitokseen sijoitetusta lapsesta. Lapsella voi olla ennen sijoitusta kokemusta kaltoinkohtelusta tai väkivaltakokemuksia. Sijoituksen aikana lapsen käyttäytyminen voi purkautua erilaisina aggressioina tai väkivaltaisena käyttäytymisenä. Sijaishuoltopaikan tulisi olla lapselle turvallinen ja väkivallasta vapaa alue. Lapsen fyysistä hyvinvointia tuetaan ennakoivalla ja selittävällä puheella. Oikeudenmukaisuus, riittävä joustavuus toiminnassa lapsen kanssa sekä johdonmukaisuus lisäävät turvallisuuden tunteen syntymistä. (Hoikkala, 2017, s. 6.)

3.4 Lapsen sosiaalinen hyvinvointi

Lapsen sosiaaliseen hyvinvointiin liittyvät oleellisesti hänen kaverisuhteensa sekä suhteet aikuisiin (Kallinen ym., 2021, s. 6). Sijoitettujen lasten läheissuhteet ovat hyvin moninaisia ja koostuvat usein monesta muustakin suhteesta, kuin vain biologisesta perheestä. Sijoitettujen lasten kohdalla kaikki suhteet eivät myöskään välttämättä tue heidän hyvinvointiaan, ja voi olla vaikea tietää, ketkä ovat oikeasti heille läheisiä ja mitä suhteita tulisi tukea. Sijoitettujen lasten suhteet sijaisvanhempiin tai sijaishuoltolaitoksen työntekijöihin ovat myös merkittävässä asemassa. (Laakso, 2019, s. 44.) Lasten hyvinvoinnin merkittävänä tekijänä on myös se, että he voivat itse vaikuttaa, kuinka paljon ja kehen he pitävät yhteyttä (Laakso, 2019, s. 45; Wood & Selwyn, 2017, s. 25–26).

Sijoitettujen lasten terveydentila eroaa ei-sijoitettuihin lapsiin verrattuna huomattavasti. Sijoitetut lapset ovat kokonaisuudessaan tyytymättömämpiä omaan elämänsä. Lapset, jotka asuvat lastensuojelulaitoksissa, olivat kouluterveyskyselyn mukaan kaikista lapsista vähiten tyytyväisiä elämäänsä. He kokevat huomattavaa yksinäisyyttä ja ovat ilman kaverisuhteita. Sijoitetut lapset kokivat myös koulukiusaamista useammin kuin kotona asuvat lapset. (Ikonen ym., 2020, s. 16–17, 21.) Sekä fyysinen että psyykinen kiusaaminen vaikuttaa suoraan lapsen

kokemukseen omasta hyvinvoinnistaan. Sijoitetut lapset kokevat, että heitä kiusataan sen takia, että he ovat sijoitettuna, ja yrittävät vältellä asian esiin nostamista kiusaamisen pelossa. (Wood & Selwynin, 2017, s. 29.)

4 LAPSEN HYVINVOINNIN TUKEMINEN SIJAISHUOLLOSSA

4.1 Lapsen hyvinvointia tukevat keskeiset tekijät

Woodin & Selwynin (2017, s. 25–30) tutkimuksessa huostaanotettujen lasten subjektiivista hyvinvointia tutkiessa korostuivat ihmissuhteet sekä vanhempiin, sisaruksiin, ystäviin että sosiaalityöntekijään. Myös suhteet sijaisvanhempiin ja lastensuojelulaitosten työntekijöihin sekä muihin luotettaviin aikuisiin nousivat esiin. Myös luottamuksen ja vastuun saaminen aikuisilta, osallisuus ja mahdollisuus osallistua omaan elämäänsä koskevaan päätöksentekoon sekä kiusatuksi tuleminen olivat sijoitettujen lasten hyvinvoinnin kannalta merkittäviä asioita. Muita tutkimuksessa esiin nousseita hyvinvointiin vaikuttavia asioita olivat muun muassa lemmikit, raha-asiat, terveys ja elämäntaidot.

Lapsen hyvinvointiin liittyy erittäin keskeiseltä osin ihmissuhteet, ja näiden tukeminen onkin erityisen tärkeää sijoitettujen lasten osalta. Hyvinvoinnin osalta on tärkeää tunnistaa lapsen kannalta hänelle merkitykselliset ihmissuhteet. Sijaishuollossa asuvien lasten läheissuhteet voivat olla hyvin moninaisia, ja perhesuhteet voivat vaihdella huostassa olon aikana. Hyvinvoinnin kannalta merkittävässä asemassa on myös suhteet sijaishuoltoapaikan työntekijöihin. (Laakso, 2019, s. 44, 47.) Lapsen omalla sosiaalityöntekijällä on merkittävä vaikutus lapsen elämään tämän edun ja hyvinvoinnin toteutumisen osalta, minkä vuoksi olisi tärkeää, että sosiaalityöntekijä pysyisi samana, eikä vaihtuisi usein (Laakso, 2019, s. 51–52). Myös Woodin & Selwynin (2017, s. 26) tutkimuksen mukaan sijoitetut lapset kokevat tärkeäksi, että heidän sosiaalityöntekijänsä ei vaihdu. Lapset kokivat

tärkeänä myös sen, että he voivat luottaa omaan sosiaalityöntekijäänsä ja heidän on helppo tavoittaa hänet.

Yksi sijaishuollon tärkeimmistä hyvinvointia tukevista asioista on turvallisuus, jolloin lapsi kokee olonsa turvalliseksi sijaishuollon aikana. Turvallisuuden tunnetta vahvistetaan kaikessa toiminnassa: asumisessa, kaverisuhteissa, koulussa ja vapaa-ajalla. Lapsen tulee sekä olla turvassa, että tuntea olonsa turvalliseksi. Turvallisuuden tunteeseen vaikuttaa myös sijaishuoltopaikan ilmapiiri, jota tutkimuksissa huostaanotetut lapset ovat usein kuvanneet rennoksi, leppoisaksi, turvalliseksi ja kannustavaksi. Työntekijän positiivinen suhtautuminen lapseen vaikuttaa myös lapsen kokemukseen turvallisesta ilmapiiristä. (Laakso, 2019, s. 34–36.)

4.2 Lapsen äänen kuuleminen ja lapsen osallisuus

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 3. artikla velvoittaa kaikkia julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, hallintoviranomaisten, tuomioistuimien tai lainsäädäntöelinten toiminnassa ottamaan ensisijaisesti huomioon lapsen etu (Yleissopimus lasten oikeuksista, 1989). Muita lapsen oikeuksien yleisperiaatteita ovat lapsen oikeus tulla kuulluksi, oikeus elämään ja kehittymiseen, sekä oikeus syrjimättömyyteen (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2019).

Lapsen ja nuoren ääntä on tärkeä kuulla esimerkiksi heitä koskevassa päätöksenteossa, suunniteltaessa heille suunnattuja palveluja tai nostettaessa yhteiskunnalliseen keskusteluun heidän mielestään tärkeitä asioita ja näkökulmia. Lasten näkemysten kuunteleminen ja huomioonottaminen viestii heille, että he ovat tärkeä osa yhteiskuntaa. Lasten ajatusten ja näkökulmien selvittäminen vahvistaa päätöksenteon tietopohjaa. (Lastensuojelun keskusliitto, i.a.-b.) Vaikutusmahdollisuus omassa ympäristössään on lapsille tärkeää, mutta he tarvitsevat samalla sitä, että aikuiset uskovat heidän kykyihinsä ja luottavat heidän näkemyksiinsä. Vaikutusmahdollisuus ei ole jokaisen lapsen kohdalla subjektiivinen, sillä osa lapsista joutuu kamppailemaan oikeuksiensa puolesta. (Hipp ym., 2018, s. 6–10.)

Lapsen kuulluksi tulemisessa ei ole ikärajaa. Merkityksellistä on, että lapsi saa ilmaista mielipiteensä ja näkemyksensä, jotka voidaan ottaa huomioon ikätason ja kehityksen mukaisella tavalla heitä koskevissa asioissa. Lapsen äänen kuuleminen ei tarkoita päätöksenteon siirtymistä aikuisilta lapsille eikä sitä, että päätökset pitäisi olla lasten näkemysten mukaisia. Tarkoitus on lisätä lasten mahdollisuutta vaikuttaa heitä koskeviin asioihin. Lasten kuuleminen on tärkeä osa kansalaisuuteen kasvamista. Kuulluksi tulemisen kokemus luo luottamusta yhteiskuntaan sekä vahvistaa yhteisöllisyyden pohjaa ja lisää osallisuuden tunnetta. Kuulluksi tuleminen vahvistaa kokemusta mahdollisuudesta vaikuttaa omiin ja yhteiskunnallisiin asioihin. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2019.) Saastamoisen (2016, s. 10) mukaan lapsen mielipiteille on myös annettava arvostusta ja painoarvoa pelkän mielipiteen selvittämisen lisäksi, ja lapsen mielipiteiden ja näkemysten selvittämisen tulee olla jatkuva prosessi ja vuoropuhelu lapsen ja aikuisen välillä.

Lapsen osallisuudesta määrätään lastensuojelulaissa, jonka mukaan lapsen toiveet ja mielipiteet on selvitettävä ja otettava ikätasoisesti huomioon häntä koskevassa lastensuojeluasiassa. Lapsen mielipide tulee myös kirjata häntä koskeviin asiakirjoihin. 12 vuotta täyttänyttä lasta tulee kuulla häntä koskevassa lastensuojeluasiassa. (L 417/2007, 20. §.) Lapsen oikeudet turvaavat sen, että hänellä on mahdollisuus olla aktiivisesti osallisena omassa elämässään ja häntä koskevassa päätöksenteossa. Lapsen osallisuus ei siirrä vastuuta lapselle, vaan tuo lapsen oman äänen kuuluviin, ja lapsen näkökulma huomioidaan sekä perheessä, että yhteiskunnassa. (Saastamoinen, 2016, s. 8.) Stenvallin (2021, s. 178) mukaan lapsen osallisuus voi olla joko kokemusta joukkoon kuulumisesta tai mahdollisuutta vaikuttaa. Lapsille suurin osa asioista, joihin he haluavat olla osallisena tai vaikuttaa, liittyvät heidän arkeensa. Lapsen osallisuuden on todettu myös vaikuttavan siihen, miten sijaishuollon tavoitteet toteutuvat, sillä osallistamalla lapsi sitoutuu paremmin päätöksiin ja tämä osaltaan lisää hänen uskoaan siihen, että hän voi vaikuttaa itse omaan elämäänsä (Laakso, 2019, s. 64).

Sijoituspaiassa asuvat lapset kokevat osallisuutta ja turvallisuutta melko yleisesti. Heidän kokemuksensa mukaan heitä kohdellaan reilusti, he tuntevat olonsa turvalliseksi ja asuinpaikka tuntuu hyvältä paikalta asua. On kuitenkin

huomattava, että osa sijoitetuista lapsista kokee asuipaikkansa turvattomaksi ja asuinpaikkana huonoksi. Sijoitetuista lapsista yli puolet kokevat, että heillä on hyvät vaikutusmahdollisuudet omassa arjessaan ja he saavat olla mukana sääntöjen laadinnassa omassa asuinpaikassaan. Lapset kokevat voivansa vaikuttaa arjessaan pieniin asioihin, mutta isot asiat päätetään heidän puolestaan, kuten sijoituspaikka tai sijoituspäätös. Kun lapsi saa kokemuksen osallisuudestaan omassa arjessaan ja tulee kuulluksi, on sillä hyvinvoinnin kannalta suuri positiivinen merkitys. (Ikonen ym., 2020, s. 25–26.)

4.3 Lapsen kunnioittava ja arvostava kohtaaminen

Lapsen hyvinvointiin vaikuttaa se, miten heitä lähestytään ja miten heidän näkemyksiinsä suhtaudutaan arjessa (Kallinen ym., 2021, s. 6). Asiakaslähtöisyys on asiakasta kunnioittavaa ja osallistavaa asiakkaan kohtaamista, jossa asiakas on myös itsenäinen toimija, joka osallistuu oman elämänsä suunnitteluun. Työntekijä on aidosti läsnä, ja vuorovaikutussuhde asiakkaaseen on luottamuksellinen, tasa-arvoinen ja voimavarakeskeinen. Asiakaslähtöisyydellä voidaan edistää asiakkaan itsenäisyyttä ja lisätä tämän elämänhallintaa. (Eskola ym., 2024, s. 97.) Asiakastyön dialogisuudella taas pyritään rakentamaan asiakkaan ja ammattilaisen välille yhteistä ymmärrystä, jonka yksi tärkeä elementti on vastavuoroisuus: asiakassuhteessa tämä on molemminpuolista ymmärrystä ja vuorovaikutustilanteen rakentamista, jota tehdään sekä työntekijän että asiakkaan ehdoilla. Ilman työntekijän ja asiakkaan välistä luottamusta ei voi myöskään syntyä dialogista vuorovaikutusta. (Mönkkönen, 2018, luku Dialogisuus asiakastyössä.)

Sijaishuollon onnistumisen kannalta yksi keskeinen tekijä on sijoitetun lapsen ja joko sijaisvanhempien tai lastensuojelulaitosten työntekijöiden välinen suhde. Sijoitetut lapset kokevat tärkeänä sen, että heitä kuunnellaan ja ymmärretään ja työntekijöillä on heille aikaa. (Laakso, 2019, s. 47–48.) Sijaishuollossakin tehtävä asiakkaan ja ammattilaisen välinen työ on suhdeperustaista työtä, joka vaatii aina luottamuksellisen suhteen, mikä rakentuu asiakkaan ja ammattilaisen kohtaamisissa (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia, 2017, s. 31). Tavoitteellisessa työskentelyssä on kohtaaminen ja sen kautta rakentuva suhde

koko työn tuloksellisuuden perusta. Kohtaamiseen voi myös ammattilainen itse vaikuttaa. Ensisijaisesti kyse on ammattilaisen ja lapsen välisestä luottamuksen rakentamisesta, ja ammattilaisen asenteella on suuri merkitys siihen, millaiseksi suhde hänen ja asiakkaan välillä muodostuu. (Hokkila, 2023, s. 73.) Sosiaalialan ammattilaisen eettisinä periaatteina ja kaiken toiminnan lähtökohtina ovat ihmisarvo, ihmisoikeudet ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus. Eettiset toimintatavat sekä sosiaalialan arvojen mukaan toimiminen toimivat ammatillisena perustana työssä, ja täten ne antavat myös valmiudet edistää asiakkaan hyvän elämän toteutumista. (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia, 2017, s. 7.)

4.4 Asiakaslähtöisyys sijaishuollossa

Jokainen aikuinen, oli sitten vanhempi tai ammattilainen, voi kohtaamisella lapsen kanssa vahvistaa tämän osallisuuden kokemusta ja toiminnallaan vaikuttaa siihen, miten lapsi kokee itsensä suhteessa muihin ja muuhun maailmaan (Pelastakaa lapset, i.a.). Lapsen arvostavaan kohtaamiseen kuuluu esimerkiksi lapsen tervehtiminen, lämpimät eleet ja ilmeet sekä ymmärrettävä puhetapa. Lapsi kohdataan hänen tasollaan, ja hänen asioistaan ollaan kiinnostuneita. Kohtaamisessa tärkeää on myös kannustaminen, kehuminen ja ohjaaminen, osallisuuden mahdollistaminen sekä arvostus ja luottamus lapseen ja tämän kykyihin. Tärkeää on myös luoda kiireetön kohtaaminen lapsen kanssa. (Väestöliitto, i.a.)

Lapsen näkökulmia tulee kunnioittaa ja osoittaa arvostusta esimerkiksi kysymällä lapsen mielipidettä. Lapsen kunnioittamista on myös se, ettei tee ennakko-oleksia, vaan maltaa kuunnella lasta loppuun asti. (Stenvall, 2021, s. 181–182.) Arvostavassa kohtaamisessa lapsi saadessaan hyväksyntää oppii oikean ja väärän teon eron sekä tuntee saavansa oikeasti apua. Samalla lapsi oppii empatiaa, moraalialia ja tunnetaitoja. (Väestöliitto, i.a.) Lapsen kohtaaminen sosiaalityössä on myös samalla osa lapsen osallisuutta, joka on lapsen perusoikeus. Lapsen on tärkeää tuntea olonsa arvokkaaksi ja kuulluksi, ja että hän kokee, että aikuiset ottavat hänet tosissaan ja hänestä pidetään huolta. Kohtaamisen arvoperusta muodostuukin siitä, että lapsi nähdään osaavana ja ajattelevana toimijana, ja

kohtaaminen on inhimillistä ja arvostavaa. (Inkinen, 2018, luku Epilogi – lasten ja nuorten kuuleminen heidän näkökulmastaan.)

5 TYÖELÄMÄKUMPPANI JA OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

5.1 Työelämäkumppani

Opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimii lastensuojelun sijaishuoltoyksikkö Mankalakoti. Mankalakoti on erityistason lastensuojeluyksikkö ja se toimii yksityisenä palveluntuottajana. Mankalakoti tarjoaa ympärivuorokautista hoitoa erityisesti psyykkisesti oirehtiville 12–17-vuotiaille lapsille ja nuorille, asiakaspaikkoja on seitsemän. (Mankalakoti, i.a.) Mankalakodissa työskentelee yhdeksän ohjaajaa. Henkilöstö koostuu lastensuojelualan ammattilaisista, joilla on yhteensä yli 70 vuoden kokemus lastensuojelutyöstä. Henkilökunnalla on sekä psykiatrista että neuropsykiatrista osaamista. Henkilökuntaan kuuluu sairaanhoitaja, sosionomeja sekä lähihoitajia. (Mankalakodin omavalvontasuunnitelma, 2024.)

Mankalakodin toimintaa ohjaa vakauttava ja turvallinen arki, omaohjaajatyö, menetelmätyöskentely, toiminnallisuus, yhteisöllisyys, tavoitteellinen työskentely sekä perhetyö. Mankalakodissa toimitaan voimavara- ja ratkaisukeskeisessä viitekehityksessä. Mankalakodissa omaohjaajatyö on nostettu työskentelyssä keskiöön ja sitä toteutetaan parityöskentelynä. Mankalakodissa arki pyritään pitämään strukturoituna, tilat kodinomaisena ja lapsen tarpeisiin vastataan yksilöllisen tarpeen mukaan. Mankalakodin toimintaa ohjaavat arvot ovat vastuullisuus, turvallisuus ja luottamus, avoimuus ja kunnioitus, sekä oikeudenmukaisuus ja yhdenvertaisuus. Mankalakodin pihapiiri on maaseudun rauhassa. Pihapiiristä löytyy useita aktiviteetteja, kuten minigolf, frisbeegolf, rantasauna ja uimaranta, monitoimikaukalo. Erillisistä tiloista löytyy myös kuntosali, biljardi, darts sekä erilaisia

harrastetiloja musiikkiin, taiteen ja teknillisten töiden tekemiseen. (Mankalakodin oma-avontasuunnitelma, 2024.)

5.2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Kehittämispainotteisen opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää menetelmätyöskentelyn väline lastensuojelun erityistason sijaishuoltoyksikköön. Tavoitteena oli kehittää lapsen hyvinvointia mittaava työmenetelmä, jonka avulla mitataan lapsen kokemaa sen hetkisen hyvinvoinnin tasoa. Menetelmän avulla tuodaan esille lapsen omaa ääntä ja lapsen kokemusta hänen hyvinvoinnistaan. Menetelmää kutsumme nimellä Askelmittari. Askelmittari on pdf-muotoinen lomake, joka tulostetaan ja täytetään käsin, ja siinä on aina samat lapsen hyvinvointia mittaavat kysymykset. Sen täyttävät sekä lapsi että hänen omaohjaajansa, jolloin saadaan molempien näkökulma koskien lapsen hyvinvointia.

Tavoitteena on, että Askelmittarin täyttäminen omaohjaajan ja lapsen välisessä luottamuksellisessa vuorovaikutussuhteessa antaa mahdollisimman totuudenmukaista ja ajankohtaista tietoa lapsen hyvinvoinnista. Askelmittarin avulla voidaan seurata lapsen hyvinvoinnin askelia usealla eri osa-alueella. Askelmittarin tuottama tieto lapsen hyvinvoinnista tukee myös lapsen ja omaohjaajan välistä työskentelyä sekä lapsen kanssa tehtävää tavoitteellista työskentelyä.

6 KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI

6.1 Kehittämistyön menetelmä ja toimintaympäristö

Kehittämistyön prosessi sai alkunsa työelämäkumppanimme erityistason sijaishuoltoyksikkö Mankalakodin tarpeesta saada heille ajankohtaista tietoa tuottava ja heidän tarpeitaan paremmin vastaava lapsen hyvinvointia mittaava mittari.

Mankalakodissa on ollut käytössä aiemmin lapsen hyvinvointia mittaava työväline, jonka ei ole katsottu vastaavan yksikön tarpeisiin riittävällä tasolla. Myös useissa puitesopimuksissa vaaditaan jonkinlaisen mittarin käyttöä sijaishuollossa tehtävän työn arvioimiseen. Salosen ym. (2017, s. 56) mukaan kehittämistarpeen tunnistaminen on kehittämistoiminnan lähtökohta, ja kehittämistoimintaa lähde-tään toteuttamaan, kun käytännön työssä ilmenee jokin tarve muutokselle.

Askelmittarin kehittämistyössä käytettiin konstruktivistista mallia. Kehittämistoimin-nan vaihteita ovat nykykäytännön kehittämistarpeiden tunnistaminen, ideointi-vaihe, suunnitteluvaihe, käytännön toteutus, tulokset ja tuotokset, arviointivaihe sekä päätösvaihe. Käytännössä kehittämistoiminta ei kuitenkaan etene näin lineaarisesti, vaan käytännön työskentely etenee usein syklisenä prosessina kohti tavoitetta. Syklisessä prosessissa kehittämistoiminnan eri vaiheet muodostavat kehiä, jolloin toiminnan tulosta tai tuotosta arvioidaan aina uudelleen. Konstruktivisessa mallissa lineaarisuus ja syklisyys ilmenevät kehittämistoiminnan eri vaiheissa. Perusajatuksena mallin jokaisessa vaiheessa pidetään yhdessä tekemistä, toiminnasta oppimista, osallisuutta, jatkuvaa reflektiota sekä menetelmä-osaamista. Konstruktivisessa työskentelyssä tärkeää on vuorovaikutus, jolla tuo-daan esille moniäänisyyttä. Samoin reflektiivisyys sekä inhimillisten tekijöiden huomioiminen kuuluvat osana prosessiin. (Salonen ym., 2017, s. 52–54.)

6.2 Kehittämistyön ideointi ja suunnittelu

Salosen ym. (2017, s. 58) mukaan kehittämistarpeen tunnistamisen jälkeen seuraava ideointivaihe, jossa osallistetaan mahdollisimman laajasti eri toimijoita. Kehittämistyötä ideoitiin yhdessä Mankalakodin työntekijöiden kanssa syksyllä 2024. Mankalakodin työntekijöiden osallistaminen lisäsi motivaatiota ja kiinnostusta Askelmittaria kohtaan. Työntekijöiden mukaan ottaminen kehittämistyöhön jo sen alkuvaiheessa antaa Askelmittarin käyttöönotolle hyvän pohjan, sillä he ovat itse voineet vaikuttaa sen kehittämiseen ja ovat olleet mukana luomassa jotain uutta ja työntekoa hyödyttävää työvälinettä. Konstruktivisen kehittämisen mallin mukaan kehittämisprosessin osalliset ovat kaikki täysivaltaisia toimijoita, ja työskentely on tasavertaista ja dialogista. Kehittämisen prosessissa syklinen eteneminen

kokeilujen ja erehdysten kautta auttavat pääsemään haluttuun lopputulokseen. (Salonen ym., 2017, s. 31.) Mankalakodin hyväksytyä idean Askelmittarista suunniteltiin koko opinnäytetyön sisältö ja teoriaperusta. Teoriaperustaa lähestyttiin lapsen hyvinvoinnin tukemisen näkökulmasta.

Suunnitteluvaiheessa mietittiin Askelmittariin tulevat kysymykset. Kysymykset pohjautuvat opinnäytetyön tietoperustaan lapsen hyvinvoinnista sijaishuollossa. Askelmittarin kysymyksillä on tavoitteena tukea lapsen hyvinvointia sijaishuollossa, ja niiden on tarkoitus olla mahdollisimman selkeitä ja helppoja lapsen ymmärtää. Suunnitteluvaiheessa täsmennetään ideaa ja sen toteuttamista realistiseksi (Salonen ym., 2017, s. 60). Näin Askelmittarista saadaan realistinen ja toteutettavissa oleva työväline mittaamaan lapsen hyvinvointia.

6.3 Askelmittarin toteutus ja arviointi

Toteutuksena kehitimme Askelmittarin sekä lapsen että työntekijöiden käytettäväksi. Salosen ym. (2017, s. 62–63) mukaan toteutusvaiheessa tarkentuu jo tehty suunnitelma, ja kehittämistoiminnan tuotos tuottaa lisäarvoa työyhteisölle. Askelmittarin avulla työntekijät voivatkin yhdessä lapsen kanssa seurata hänen itsensä kokemaa hyvinvointia. Askelmittarin tekeminen aloitettiin laatimalla 70 kysymystä jaoteltuna seitsemään osioon. Osiot jakautuivat lapsen kokemukseen hyvinvoinnista, Mankalakotiin, kouluun ja opiskeluun, psyykkiseen, fyysiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin sekä tulevaisuuteen. Askelmittariin luotiin myös vastauksia varten numeraalinen arviointitaulukko 0–5, joista lapsi valitsee jokaiseen kysymykseen omaa tilannettaan parhaiten sopivan vastauksen. Tiedon mittaamiseksi on määriteltävä mitattava asia sekä valittava kohderyhmälle sopiva mittari. Mittarin on oltava myös luotettava ja sen sisällön tulee olla laadukas. Askelmittarissa käytettiin mittarina viisiportaista Likertin asteikkoa, jossa käytettävät vastausvaihtoehdot sopivat Askelmittarin tarkoitukseen. Vastausvaihtoehdoksi lisättiin myös ”en osaa sanoa” viisiportaisen asteikon lisäksi. (Tietoarkisto, i.a.)

Kysymykset annettiin Mankalakodin työntekijöille ja heitä pyydettiin kysymään kysymyksiä lapsilta. Palautetta toivottiin kysymyksiä ymmärrettävyydestä,

kysymyksiin vastaamisen helppoudesta sekä kysymyksien tärkeydestä. Kysymysten runsauden takia työntekijät kävivätkin kysymyksiä lasten kanssa läpi useassa osassa. He huomioivat lapsen keskittymisen työskentelyyn olevan haastavaa, mikäli työskentelyaika pitkittyy kovin pitkäksi. Tämän vuoksi päädyimme rajaamaan kysymykset kuuteen kysymykseen jokaista osiota kohti. Tällöin työskentely pysyy mielekkäänä ja aktiivisena. Kysymysten oikein rajattu määrä antaa totuudenmukaisempaa tietoa lapsen hyvinvoinnista, koska lapsi pystyy paremmin sisäistämään kysymyksen ja miettiä rauhassa antamaansa vastausta. Työntekijöitä pyydettiin samalla miettimään yhdessä lapsen kanssa, mitkä kuusi kysymystä he valitsisivat kustakin osiosta tärkeimmiksi tai mitkä kysymykset toivat esille parhaiten lapsen oman äänen ja mielipiteen. Pyysimme myös asettamaan kysymykset tärkeysjärjestykseen.

Käyttökokemuksen myötä työntekijät huomasivat joidenkin käsitteiden olevan lapsille haastavia ymmärtää, kuten esimerkiksi ”kuulluksi tuleminen”. Nämä käsitteet vaihdettiin muotoon ”kuunteleminen”, ja ne koettiin helpommin ymmärrettäviksi. Kysymykseen ”käytätkö päihteitä” oli lasten hankala vastata numeraalisesti, sillä he jäivät miettimään, mitkä asiat ovat päihteitä. Palautteen mukaisesti muokkasimme sanan päihteet ”päihdyttäväksi aineiksi”. Kysymyspalautteiden pohjalta valikoimme valmiiseen Askelmittariin tulevat lopulliset kysymykset. Kysymysosioita valmiiseen Askelmittariin jäi alkuperäiset seitsemän, ja kaikissa osioissa on kuusi kysymystä (liite 1).

Salosen ym. (2017, s. 64) mukaan arviointia voidaan tehdä kehittämistyön jokaisessa vaiheessa reflektion avulla, ja kehittämisprosessissamme Askelmittaria arvioitiin Mankalakodin työntekijöiden kanssa reflektoiden sen jokaisessa vaiheessa. Saamamme palautteen mukaan kysymykset koettiin hyviksi ja tärkeimmät kysymykset valikoituivat runsaasta kysymysjoukosta melko helposti. Myös kysymysten tärkeys sekä ymmärrettävyys koettiin erittäin hyväksi. Työntekijät kertoivat kysymysten herättävän paljon keskustelua ja tuovan sisältöä omaohjaajatyöhön. Myös lapset kokivat keskustelun mielekkääksi ja tärkeäksi, kun keskustelu käynnistyi heidän kokemuksistaan käsin. Näin ollen Askelmittari vastasi Mankalakodin tarpeeseen erittäin hyvin. Kehittämissuunnitelma onnistuneesti saatu loppuun, kun asetetut tavoitteet ja tulokset ovat saavutettu. Kehittämistoiminnan

päättämiseen kuuluu myös toiminnan tulosten jatkokäytön suunnittelu. (Salonen ym., 2017, s. 66.)

6.4 Askelmittarin käyttö

Askelmittari on pdf-muotoinen lomake, joka tulostetaan ja täytetään käsin. Askelmittarin täytön jälkeen omaohjaaja siirtää Askelmittarin tulokset sähköiseen asiakastietojärjestelmään, jossa mittarista saadut vastaukset tuottavat diagrammin. Diagrammin avulla voidaan ajan kuluessa tulkita hyvinvoinnissa tapahtuva muutos tai tasaisuus sekä nähdään mahdolliset työntekijän ja lapsen näkemuserot lapsen hyvinvoinnista visuaalisesti. Askelmittarin avulla voidaan tarkastella asiakkaan sijoituksen tavoitteiden toteutumista hyvinvoinnin kannalta. Kerätyn tiedon avulla työskentelystä voidaan muokata yhä vaikuttavampaa ja asiakaslähtöisempää. Askelmittarin avulla lapsen on helppo havaita visuaalisessa muodossa hyvinvoinnissaan tapahtuneet muutokset ja näin hän saa konkreettista vertailukohtaa aikaisempiin tuloksiin. Askelmittari täytetään pääasiassa kolmen kuukauden välein, tarvittaessa myös useammin, mikäli on tarve saada tietoa lapsen hyvinvoinnista vielä tiheämmin.

Askelmittarin avulla mitataan lapsen hyvinvointia ja siinä tapahtuvaa muutosta usealla eri osa-alueella. Mittaaminen tapahtuu viisiportaisella asteikolla, joka antaa tietoa hoidon vaikuttavuudesta. Askelmittarin avulla saadaan tärkeää tietoa lapsen kokemasta hyvinvoinnista ja tietoa siitä, mitä osa-alueita tulee seurata ja mihin kiinnittää huomiota, jotta lapsen kokema hyvinvointi olisi mahdollisimman hyvää ja hänen hoitonsa riittävää ja oikea-aikaista. Askelmittarin avulla hyvinvointia arvioidaan säännöllisesti ja tehdään tarvittavia muutoksia lapsen arkeen. Askelmittari on objektiivinen mittari lapsen hyvinvoinnin mittaamiseen ja antaa mittaavissa olevaa dataa, jota ei voi tulkita subjektiivisesti. Askelmittaria käytetään säännöllisesti, jolloin voidaan havaita lapsen hyvinvoinnissa tapahtuneita muutoksia. Askelmittari ja sen antama data on yksi menetelmätyökalu, joka tulee yhdistää lapsen subjektiiviseen kokemukseen hänen omasta hyvinvoinnistaan.

6.5 Askelmittarin tuottama tieto hyvinvoinnista

Askelmittarin täyttäminen on vuorovaikutuksellinen tilanne, jossa lapsi ja omaohjaaja täyttävät molemmat omaa mittaria samaan aikaan, yhdessä keskustellen siinä olevista kysymyksistä. Koska sekä lapsi että työntekijä täyttävät Askelmittarin, saadaan molempien näkemys lapsen senhetkisestä tilanteesta näkyviin. Lapsi tekee Askelmittarin aina omaohjaajansa kanssa, jolloin heidän luottamuksellinen suhteensa edesauttaa rehellistä ja totuudenmukaista vastaamista kysymyksiin. Askelmittarin täyttäminen yhdessä tukee myös lapsen ja omaohjaajan välistä suhdetta ja työskentelyä.

Askelmittaria tehdessä yhdessä lapsen kanssa omaohjaaja saa havainnoimalla tärkeää tietoa lapsesta seuraamalla hänen käytöstään ja reaktiotaan. Askelmittari antaa kokonaisvaltaisen arvion lapsen hyvinvoinnista, sillä yksittäisiä osioita ei arvioida erikseen. Mittaustulokset voivat viitata myös lapsen kokeman hyvinvoinnin alentuneen, ja tällöin on tärkeää keskustella lapsen kanssa tilanteesta ja tarjota hänelle oikein kohdennettua tukea. Askelmittarilla voidaankin tukea lapsen hyvinvointia, ja tuoda esiin hänen omaa ääntään ja kokemustaan hyvinvoinnista.

6.6 Askelmittarin jatkokehittäminen

Askelmittaria voidaan kehittää tulevaisuudessa vastaamaan oikealla tavalla lasten tarpeisiin. Hyvinvointia mittaavat kysymykset ovat helposti muunneltavissa ja eri osa-alueita on helppo lisätä, jos katsotaan tarpeelliseksi keskittyä enemmän tiettyyn osa-alueeseen. Askelmittari voi tulevaisuudessa antaa reaaliaikaista tietoa lapsen hyvinvoinnista ja hoidon vaikuttavuudesta lapsen huoltajille ja sosiaalityöntekijöille. Askelmittarin antamat tulokset voisi tulevaisuudessa myös integroitua sosiaalialan palvelujärjestelmiin ja auttaa kehittämään lapselle annettavaa tukea esimerkiksi koulussa. Askelmittariin voisi tulevaisuudessa myös yhdistää virtuaalisia palkintoja, haasteita ja erilaisia tavoitteita, joiden avulla lapsia voidaan motivoida pitämään huolta omasta hyvinvoinnistaan. Askelmittari on myös tarvittaessa visualisoitavissa.

Opinnäytetyön valmistumiseen mennessä emme saa Askelmittarin tosiasiallisen käytön tuloksia, sillä Askelmittari kuvaa lapsen hyvinvointia pidemmältä ajanjaksolta. Askelmittarin käytössä tavoitteena on myös se, että siinä kysytyjen kysymysten pohjalta voidaan lapsen hyvinvointia seurata myös jatkossa vertailemalla saatuja tuloksia. Täten Askelmittarin käytöllä voi Mankalakoti jatkossa seurata myös lapsen hoidon vaikuttavuutta.

7 POHDINTA

7.1 Johtopäätökset

Kehittämistehtävänä kehitimme yhteistyökumppanillemme menetelmätyökaluksi Askelmittarin, jolla mitataan lapsen kokemaa hyvinvointia. Askelmittaria kehitettäessä saimme palautetta ja käyttökokemuksia kohderyhmältä ja muokkasimme mittaria tarpeiden mukaiseksi. Yksi opinnäytetyön ryhmäläisistä työskentelee Mankalakodissa, ja hän toimi yhdyshenkilönämme koko opinnäytetyöprosessin ajan. Tavoitteena oli saada lapsen ääni kuuluviin hänen hyvinvointiansa mitattaessa. Yhteistyökumppanimme Mankalakodin palautteen mukaan onnistuimme tekemään Askelmittarista yksikön tarpeita vastaavan menetelmätyökalun, ja se on otettu Mankalakodissa aktiiviseen käyttöön. Askelmittarin avulla on tarkoitus mitata lapsen kokemaa hyvinvointia säännöllisesti pitkän ajanjakson kuluessa, jotta hyvinvoinnin muutokset ja lapsen kokemus saadaan näkyväksi.

Onnistuimme hyvin keräämään tarvittavan tietoperustan tämänkaltaisen menetelmän rakentamista varten. Lapsen hyvinvointi ja hänen kuulluksi tulemisensa lastensuojelun asiakkaana on mielestämme hyvin tärkeä ja ajankohtainen asia. Lastensuojelun tehtävänä on turvata sijoitetun lapsen turvallinen kasvu ja kehitys, huolehtia sekä puolustaa hänen oikeuksiaan ja tukea perheen yhdistämistä parhaalla mahdollisella tavalla. Lapsen oma osallisuus, kuulluksi tuleminen ja oikeus mielipiteen ilmaisuun on keskeisessä roolissa lapsen hyvinvoinnin tukemisessa.

Kehittämämme Askelmittari antaa lapsen hyvinvoinnista tärkeää tietoa, joka perustuu lapsen omaan kokemukseen. Lapsen hyvinvointi lastensuojelussa asettaa aina lapsen tarpeet, turvallisuuden, oikeudet ja kokemukset etusijalle. Mielestämme Askelmittari ottaa kaikki nämä osa-alueet hyvin huomioon ja tukee parhaalla mahdollisella tavalla lapsen hyvinvointia. Pääsimme hyvään lopputulokseen ja saimme kehitettyä mittarin, jossa lapsen ääni pääsee aidosti esiin.

Opinnäytetyö prosessina oli hyvin monivaiheinen ja opettavainen. Kehityimme kaikki ammatillisesti prosessin aikana ja opimme lastensuojelusta ja sijoitetuista lapsista hyvin paljon. Ymmärsimme myös, kuinka moniulotteinen lapsen hyvinvointi on ja kuinka vastuullista ja valvottua työtä lastensuojelussa tehdään. Saimme tärkeää oppia työelämässä tarvittavista taidoista opinnäytetyöprosessin aikana. Opimme suunnitelmallisuutta, itseohjautuvaa työskentelyä, tiimitaitoja sekä kriittistä ajattelua. Prosessin aikana kehityimme tutkijoina, kirjoittajina ja ajanhallitsijoina. Materiaalin rajaaminen aiheutti haasteita, mutta selvisimme hyvällä keskustelulla ja yhdessä tekemisellä.

7.2 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyössämme eettisyys ja luotettavuus ovat olleet mukana alusta asti. Toimimme hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti ja noudatimme opinnäytetyömme valmistelussa rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta. Opinnäytetyössämme sovelletaan tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia menetelmiä tiedonhankinnassa, arvioinnissa ja tutkimuksissa. Tieteellinen tutkimuksemme on kaikilta osin avointa ja vastuullista. (Tenk, 2024.) Työelämän yhteistyökumppanimme on antanut suostumuksen yrityksensä nimen julkaisemiseen. Opinnäytetyömme luotettavuus perustuu useisiin eri lähteisiin ja tiedonhakumenetelmiin, jotka ovat ajantasaisia. Tutustuimme koko opinnäytetyöprosessin ajan useisiin eri lähteisiin ja keskustelimme lähteiden sopivuudesta opinnäytetyömme aiheeseen.

Kehitystoimintamme tuotosta arvioivat jo toteutusvaiheessa sekä Mankalakodin työntekijät, että siellä asuvat lapset. Lasten omaohjaajat kysyivät lasten

mielipidettä Askelmittariin tulevista kysymyksistä ja niiden ymmärrettävyydestä, ja Mankalakodin työntekijöiltä saimme palautetta Askelmittarin käytettävyydestä. Kootut palautteet lapsilta saimme anonymisti heidän omaohjaajiensa kautta, eikä palautteiden perusteella voi yksilöidä vastaajaa.

7.3 Ammatillinen kasvu

Ammatillinen kasvu on jatkuva prosessi, joka alkaa opintojen aikana ja jatkuu koko työelämän ajan. Opintojen aikana ammatillinen itsetuntemuksemme on vahvistunut ja itsereflektiokykymme on kehittynyt. Ammatillinen identiteetti kehittyy ja vahvistuu työelämän kokemusten ja erilaisten asiakastapaamisten kautta. Sosionomilta edellytetään laaja-alaista osaamista yhteiskunnan eri osa-alueilla heikoimpien puolustajana. Sosionomin työ on asiakaslähtöistä, moniammatillista ja perustuu hyviin vuorovaikutustaitoihin. Olemme saaneet jo opintojen aikana onnistumisen kokemuksia ja päässeet työskentelemään heikoimmassa asemassa olevien kanssa tukemalla heidän hyvinvointiaan.

Kehittämämme Askelmittari lastensuojelun asiakkaille ja ohjaajille on tärkeä työkalu lapsen hyvinvoinnin mittaamiseen ja kuulluksi tulemiseen. Askelmittarin avulla lapsi saa oman äänensä kuuluviin, mikä tukee hänen hyvinvointiaan. Olemme, että olemme kehittäneet tärkeän menetelmätyökalun lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi lastensuojelun vaativalla kentällä. Olemme pohtineet paljon sosionomin työn eri puolia ja tulleet siihen tulokseen, että olemme tehneet oikean valinnan. Vaikka sosionomin työ on vaativaa ja monipuolista, on se myös hyvin palkitsevaa. Talentian sanoin ”teemme maailman vaikeinta työtä” ja olemme siitä ylpeitä (Talentia, i.a.).

LÄHTEET

- Anttila, N., Huurre, T., Malin, M., & Santalahti, P. (2016). *Mielenterveyden edistäminen varhaiskasvatuksesta toisen asteen koulutukseen. Katsaus menetelmiin ja kirjallisuuteen Suomessa*. Työpaperi 3/2016. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-613-1>
- Eriksson, P., & Korhonen, P. (2022). *"Kiitos kun pidätte huolta, että asiat olisi minulla hyvin"*. Kysy ja kuuntele -hankkeen loppuraportti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-851-4>
- Eskola, P., Seppälä-Grönman, M., & Suvikas, A. (2024). *Kohtaaminen ja ohjaaminen asiakastyössä*. Edita Oppiminen Oy.
- Hipp, T., Pollari, K., & Luoma, S. (2018). *Nuorten äänen pitää kuulua! Nuorten osallisuus päätöksenteossa*. Lastensuojelun keskusliiton verkkojulkaisu 6/2018. <https://www.lskl.fi/julkaisut/nuorten-aaenen-pitaa-kuulua/>
- Hoikkala, S., & Kuokkanen, J. (2017). *Turvallisesti sijaishuollossa - Väkivalta-työn keinoja lastensuojelulaitoksessa*. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 4/2017. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Turvallisesti-sijaishuollossa.pdf>
- Hoikkala, S., & Lavikainen, V. (2015). *Sattumuksia vai suunnitelmallisuutta? Selvitys sijaishuollon laadusta*. Lastensuojelun keskusliitto. <https://www.lskl.fi/julkaisut/sattumuksia-vai-suunnitelmallisuutta-selvitys-sijaishuollon-laadusta/>
- Hokkila, K. (2023). *Lastensuojelu asiakkaiden silmin -selvitys*. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 4/2023. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2023/11/20231101LastensuojeluAsiakkaidenSilmin-SelvitysValmis.pdf>
- Ikonen, R., Eriksson, P., & Heino, T. (2020). *Sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvointi ja palvelukokemukset. Kouluterveyskyselyn tuloksia*. Työpaperi 35/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-570-4>

- Inkinen, H. (2018). Epilogi – lasten ja nuorten kuuleminen heidän näkökulmastaan. Teoksessa Hyvärinen, S. & Pösö, T. (toim.) *Lasten haastattelu lastensuojelussa*. PS-kustannus.
- Kallinen, K., Nikupeteri, A., Laitinen, M., Lantela, L., Turunen, T., Nurmi, H., & Leinonen, J. (2021). Lasten arjen hyvinvoinnin tekijät. *Kasvatus & Aika*, 15(2), 4–21. <https://doi.org/10.33350/ka.80332>
- Kääriälä, A., Gyllenberg, D., Sund, R., Pekkarinen, E., Keski-Säntti, M., Ristikari, T., Heino, T., & Sourander, A. (2021). The association between treated psychiatric and neurodevelopmental disorders and out-of-home care among Finnish children born in 1997. *European Child & Adolescent Psychiatry*, (2022) 31, 1789–1798. <https://doi.org/10.1007/s00787-021-01819-1>
- L 361/1983. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>
- L 417/2007. Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L6P30>
- L 731/1999. Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P19>
- Laakso, R. (2019). “Ne näki musta”. *Huostassa olevien lasten hyvinvointi ja sijaishuoltoon liittyvät kokemukset*. Raportti 1/2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-267-3>
- Lastensuojelun keskusliitto. (i.a.-a). *Sijaishuolto*. Saatavilla 25.2.2025 <https://www.lastensuojelu.info/lastensuojelu/sijaishuolto/>
- Lastensuojelun keskusliitto. (i.a.-b). *Lasten ja nuorten ääni*. Saatavilla 25.2.2025 <https://www.lskl.fi/vaikuttamistyo/lasten-ja-nuorten-aani/>
- Mankalakoti. (i.a.). *Mankalakoti*. Saatavilla 18.1.2025 <https://www.mankalakoti.fi>
- Mankalakodin omavalvontasuunnitelma. (20.6.2024). Mankalakoti. https://www.mankalakoti.fi/fi-les/ugd/1227ca_3e460b8e3a1c45079fdffe59ba85ad63.pdf
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. (16.5.2019). *Lapsella on oikeus saada mielipiteensä kuuluviin*. <https://www.mll.fi/lapsemme-lehti/lapsella-on-oikeus-saada-mielipiteensa-kuuluviin/>
- Metsäniemi, P. (16.8.2024). *Mitä terveys on?* Duodecim terveyskirjasto. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00903>

Mieli. (20.2.2024). *Mielenterveys lapsuudessa ja nuoruudessa*.

<https://mieli.fi/vahvista-mielenterveyttasi/hyvinvointi-ja-mielenterveys-elaman-eri-vaiheissa/hyvinvointi-ja-mielenterveys-lapsuudessa/>

Mönkkönen, K. (2018). *Vuorovaikutus asiakastyössä. Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla*. Gaudeamus.

Pelastakaa lapset. (i.a.). *Lapsen kohtaaminen*. Saatavilla 3.3.2025

<https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme/mita-teemme/lapsen-osallisuus/lapsen-kohtaaminen/>

Räty, T. (2023). *Lastensuojelulaki - käytäntö ja soveltaminen*. (5.uud.p.). Edita Publishing Oy.

Saastamoinen, K. (2016). *Lapsen suojeleminen viranomaisten ja muiden toimijoiden välisenä yhteistyönä. Käsikirja arjen toimintaan*. Edita Publishing Oy.

Salonen, K., Eloranta, S., Hautala, T., & Kinos, S. (2017). *Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa koulutuksessa*. [Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja]. Turun ammattikorkeakoulu.

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/817817/isbn9789522166494.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Sijaishuolto. (21.3.2024). Teoksessa *Lastensuojelun käsikirja*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto>

Sijaishuollon asiakassuunnitelma. (2.12.2024). Teoksessa *Lastensuojelun käsikirja*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-asiakassuunnitelma>

Sijaishuoltopaikan valinta. (28.3.2024). Teoksessa *Lastensuojelun käsikirja*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuoltopaikan-valinta#lapsen_huollon_jarjestaminen

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia. (2017). *Arki, arvot ja etiikka: sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet*. <https://talentia.lukusali.fi/#/reader/4fb08bf6-d9e1-11ed-bdad-00155d64030a>

- Sosiaali- ja terveysministeriö. (26.9.2016). *Suomessa lapsia ei oteta huostaan kevyin perustein - lähtökohtana lapsen etu.* <https://stm.fi/-/suomessa-lapsia-ei-huostaanoteta-kevyin-perustein-lahtokohtana-lapsen-etu>
- Stenvall, E. (2021). Lapsen arkinen osallisuus – mistä lapselle syntyy kokemus, että voi osallistua ja vaikuttaa? Teoksessa Tulensalo, H., Kalliomäki, R., & Laimio, J. (toim.) *Kohti lapsen näköistä osallisuutta* (s. 176–185). Pelastakaa lapset ry. Suomen Uusiokuori oy.
- Talentia. (i.a.) *Teemme maailman vaikeinta työtä.* Saatavilla 2.4.2025 <https://www.talentia.fi/maailman-vaikein-tyo/>
- Tenk. (22.4.2024) *Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK).* <https://tenk.fi/fi/tiede-vilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (21.9.2023). *Kouluterveyskysely 2023.* Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/-/kouluterveyskysely-2023-lapsia-ja-nuoria-kuormittavat-monet-tekijat-selkeat-arkiritiinit-ja-ajoissa-saatu-apu-on-tarkeaa?redirect=%2Ffi%2Fweb%2Fflapset-nuoret-ja-perheet>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2.5.2024). *Lastensuojelu 2023. Joka kuudennessa teinistä tehtiin lastensuojeluilmoitus vuonna 2023.* Tilastoraportti 19/2024. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2024043024171>
- Tietoarkisto. (i.a.). Mittaaminen. Saatavilla 23.4.2025 <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/mittaaminen/mittaaminen/>
- Väestöliitto. (i.a.). *Arvostava kohtaaminen.* Saatavilla 3.3.2025 <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/ymparisto/arvostava-kohtaaminen/>
- Wood, M., & Selwyn, J. (2017). Looked after children and young people’s views on what matters to their subjective well-being. *Adoption & Fostering, Volume 41, Issue 1*, 20-34. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0308575916686034>
- Yleissopimus lapsen oikeuksista, 20.11.1989. https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

LIITE 1. Askelmittari

ASKELMITTARI

- 0 Ei osaa sanoa
- 1 Ei ollenkaan
- 2 Jonkin verran
- 3 Ei hyvin eikä huonosti
- 4 Hyvin/paljon
- 5 Erittäin hyvin/erittäin paljon

LAPSEN KOKEMUS HYVINVOINNISTA

Koetko, että sinun mielipidettäsi kysytään ja sinua kuunnellaan?

Koetko, että sinusta välitetään?

Koetko sijoituksen lisäävän hyvinvointiasi?

Koetko, että kotiharjoittelusi onnistuu hyvin?

Koetko, että haluaisit enemmän valtaa päättää omista asioistasi?

Onko sinulla asioita, joita haluaisit omassa elämässäsi muuttaa?

MANKALAKOTI

Onko sinulla turvallinen olo Mankalakodissa?

Ovatko Mankalakodin säännöt mielestäsi reiluja?

Onko sinun helppo toimia Mankalakodin ohjaajien kanssa?

Luotatko omaohjaajiisi ja onko sinun helppo jutella heille?

Tuntuuko sinusta, että sinua arvostetaan ja sinut hyväksytään omana itsenäsi täällä Mankalakodissa?

KOULU JA OPISKELU

Onnistuuko koulunkäyntisi?

Koetko koulunkäynnin helpoksi?

Menetkö mielelläsi kouluun?

Koetko, että sinua kohdellaan koulussa hyvin?

Koetko, että saat riittävästi tukea ja apua koulutehtävien tekemiseen?

Onko sinulla haaveammattia?

PSYKKINEN HYVINVOINTI

Tuntuuko sinusta, että joku ymmärtää sinua?

Koetko yksinäisyyttä?

Koetko tunteiden säätelyn helpoksi?

Onko sinulla ilon aiheita arjessa?

Koetko olosi usein ahdistuneeksi tai surulliseksi?

Koetko, että sinulla on keinoja hallita ahdistusta tai pahaa oloa?

Koetko saavasi riittävästi apua psyykkisiin ongelmiisi?

FYYSINEN HYVINVOINTI

Nukutko hyvin?

Heräätkö aamulla virkeänä?

Syötkö mielestäsi riittävästi ja monipuolisesti?

Jaksatko liikkua ja olla aktiivinen päivittäin?

Onko sinulla vapaa-ajalla mieluisaa tekemistä?

Käytätkö päihdyttäviä aineita?

SOSIAALINEN HYVINVOINTI

Onko sinulla kavereita, joiden seurassa viihdyt ja joihin voit luottaa?

Kiusataanko sinua?

Onko sinulla hyvät välit perheesi kanssa?

Koetko, että vanhempasi ovat kiinnostuneita tilanteestasi?

Koetko, että sinulla on elämässä joku luotettava aikuinen?

TULEVAISUUS

Koetko, että mielipiteesi otetaan huomioon asiakassuunnitelmanneuvotteluissa?

Tiedätkö, mitä tavoitteita sinulle on asetettu?

Koetko, että voit saavuttaa sinulle asetetut tavoitteet?

Onko sinulla motivaatiota saavuttaa tavoitteitasi?

Koetko saavasi apua tai tukea tavoitteidesi saavuttamiseen?

Onko sinulla tulevaisuuden unelmia tai haaveita?